

2. QUÈ HA PASSAT?

Sembla com si tots tinguéssim por de parlar de la situació en què es troben les autonomies a Espanya. Potser perquè hi ha una sensació generalitzada de cansament.

Com és sabut, el centralisme ha estat el far orientador dels impulsos predominants a Espanya durant els últims cinc segles. Amb l'arribada de la democràcia al nostre país, va semblar que per fi canviàvem el rumb. Ens enganyàvem. Les resistències del centralisme són inegotables i a més són capaces de generar nous i eficaços esquemes mentals per retornar als atavismes de sempre.

A la mort del General Franco, semblava, a una majoria d'espanyols, que l'autonomia podia ésser un restabliment de la justícia, que ensems posés punt final a la «qüestió catalana». Alguns, fins i tot, varen pensar que en l'autonomisme, pel que tenia necessàriament de descentralització, hi havia una oportunitat de modernitzar l'aparell estatal espanyol.

Crec que, per tot això, alguns polítics de Madrid, fent allò que ells diuen «de tripas corazón», varen creure sincerament que un tracte d'igualtat a Catalunya i una autonomia d'una certa amplitud podria ésser una solució. Això, però, va durar poc. L'opinió pública més enllà del l'Ebre es va refer ràpidament reconduïda amb habilitat pels usufructuaris de la capitalitat madrilenya, i em temo que hem entrat en un procés de desautonomització el qual, si bé no és encara triomfant, està obtenint victòries considerables.

Què ha passat? Molt senzill. Catalunya està políticament divi-

dida i les seves aspiracions s'han revelat als ulls sorpresos de Madrid inesperadament modestes. No ha calgut gaire temps per tal que el centralisme comencés a pensar que l'únic problema greu era el País Basc, i que l'únic nacionalisme perillós era el dels bascos. D'altra banda, com que aquest és un problema autèntic però atípicament i demogràficament reduït, i sobretot expressat en castellà, es podia creure que, degudament aïllat, no havia de contagiar la resta del país. Primera reacció, doncs, davant aquesta anàlisi, pròpia d'altra banda de tota actitud autoritària i curta de vista: concessions als decidits i resolts, i fermesa altiva davant els dialogants que no acaben de cedir. Es tracta, doncs, d'aïllar el País Basc a base de concessions, i de neutralitzar Catalunya a base d'arriar les veles de qualsevol veleïtat nacionalista que pogués sortir d'un ordre. La resta de comunitats, a criteri de Madrid, no plantegen problemes polítics i, en tot cas, només alguna dificultat en matèria de descentralització. Vistes així les coses, calia estructurar una estratègia amb els seus arguments.

L'estratègia és ben senzilla. El País Basc té un tracte únic «ad hoc» que escapa del plantejament general. Pels altres casos, es tracta que la perifèria espanyola obli els greuges que legítimament pogués abrigar enfront de la capital —centre del centralisme— desviant-la cap a un enfrontament entre les diferents comunitats. Per exemple, la causa dels problemes d'Andalusia no rauria en la política suïcida d'autarquia econòmica, de desenvolupisme a ultrança i sense consideracions, ni en el manteniment de l'estructura agrària feudal, tot plegat propi del centralisme franquista, sinó que seria culpa dels catalans insolidaris i separatistes, que exploten les regions més pobres. A València s'atia, en canvi, la resistència a un suposat imperialisme català. Tots els arguments valen. Enfrontades entre elles les diferents parts de la perifèria espanyola, l'autoritat arbitral de la capital tornava a caure com una poma madura a la mà ferma i àvida del govern central i centralista. S'inventà paral·lelament el concepte que tots tenim dret a una mateixa autonomia, perquè tots som iguals, i amb això es retalla la cresta del nacionalisme català, d'altra banda prou moderat, situant-lo al nivell de les aspiracions nacionalistes, que mai no van existir, d'altres regions espanyoles. Però, quin català s'atreveria a rebutjar la igualtat entre els pobles en el segle de la igualtat? (Ningú no pensa que no es tracta que Catalunya sigui més o menys que els altres, sinó que és simplement diferent). I no n'hi ha prou amb la igualtat consti-

tucional, sinó que es posa en marxa el concepte de solidaritat, del qual s'usa i abusa a tort i a dret per demostrar que Catalunya no surt lesionada del franquisme, sinó que és la regió del privilegi, la qual ha de reparar les seves avantatges, solidaritzant-se fins a l'última pesseta amb els menys afavorits. Així el Fons de Compensació Interterritorial paga, a Catalunya, l'any 84, 30.000 ptes. per aturat català, i 346.000 pessetes per aturat extremeny, a Extremadura. Es veu que els parats catalans són molt més parats que els altres. És la política del «café para todos», completada amb la política del «poco café para todos» i rematada amb la política de la «taza de café más pequeña para Catalunya».

Aquesta estratègia es tradueix, en la pràctica, en una primera línia d'atac que duen a terme amb certa vacil·lació els polítics de la transició, els quals, malgrat alguns homes de bona voluntat, s'inclinen a poc a poc, però majoritàriament, cap a la tesi que a Catalunya «le hemos dado más de lo que le hacía falta». Al cap de ben pocs anys, es treuen les caretes els centralistes declarats. Els socialistes, des del poder, i els conservadors, des de l'oposició, coincideixen que cal parar el carro de les autonomies.

El gruix del moviment anti-autonòmic l'integra el funcionariat de l'Administració Central, cada dia més nombrós i més recalci-trant, que veu en l'autonomia, i en la reforma de l'Estat que aquesta comporta, un perill per als seus interessos econòmics, una debilitació del seu poder personal i una minva del seu prestigi. Com un sol home, els funcionaris s'alcen contra les autonomies. Els més difícils, els més antagònics i els més agressius no cal dir que són els personatges catalans instal·lats en la frondosa horta de la burocràcia capitalina.

De la nostra part, els catalans no estan d'acord entre ells i tendeixen a fer del pactisme un fi en si mateix, i no un instrument per assolir civilitzadament, però no ressignadament, objectius ben definits i insistentment buscats. S'ha de ser flexible, es diu molt sovint. Potser sí. És cert que el perill d'una excessiva rigidesa en els principis és que ens pugui portar a la utopia i la inoperància. Però també és cert que una excessiva flexibilitat ens sol conduir a la claudicació sistemàtica i àdhuc al cinisme polític. D'una banda, doncs, al centre, hi ha un front decidit i visceral, al marge d'ideologies en aquest punt, que, reforçat per segles d'un propòsit hegemònic sostingut, defensa aferrissadament el seu orgull i sobretot els seus privilegis de classe dominant. De l'altra, una classe política ca-

talana poc homogènia que a poc a poc limita les seves aspiracions a una defensa lingüística de la nostra personalitat que, tot i ésser important, no és determinant d'una política nacionalista, segons han demostrat altres nacionalismes oprimits. (Els irlandesos, per exemple, parlen anglès, i els bascos castellà). Els més atrevits entre nosaltres pensen a debilitar les forces centralistes fent acte de presència a Madrid, sense comprendre que l'única via possible i eficaç és la d'ésser forts a Catalunya, sense que per això, o potser gràcies a això, s'hagi de trencar el diàleg.

Crec que tots plegats hem de repensar les coses. El reconeixement, en peu d'igualtat, de la nostra personalitat nacional no és només un acte de justícia envers Catalunya. És també una manera de saber si la democràcia és possible de debò a Espanya.

Des del primer dia, la gent de Madrid comprèn que la manera més eficaç d'escanyar la nostra autonomia passa per fer-nos el pacte de la fam. Una autonomia sense diners és com un ciclista sense bicicleta. I és just reconèixer que per motius diversos nosaltres no hem sabut combatre aquesta estratègia. I no serà perquè no se'ns hagués advertit per boca de ministres que això passaria. «Si quieren autonomía que se la paguen», era i és una exclamació freqüent als ministeris. Ni tan sols calia que ens ho diguessin tan clar. Com a catalans hauríem de saber que, tard o d'hora, qui paga mana. I a Madrid estan convençuts que paguen ells. No pensen ni per un moment que, entre «pitos i flautas», les arque de l'Estat espanyol ingressen als volts d'un bilió de pessetes recaptat a Catalunya. Tampoc no pensen que si ens transfereixen uns serveis públics, per exemple, els mestres, n'han de pagar el cost, sinó amb generositat —no ens atrevim a demanar tant—, sí amb una quantitat adequada. La seva aspiració implícita o explícita és retallar el finançament català de manera que es produeixin dos efectes: en primer lloc, aconseguir que nosaltres passem per cobrar menys del que realment costen els serveis transferits, aconseguint així un romanent a favor de l'Estat omnipotent; en segon lloc, donada la penúria i la urgència de les nostres necessitats de tresoreria, establir unes negociacions, més que financeres, de simple Tresoreria, de caràcter permanent, per les quals la nostra Conselleria d'Economia i Finances anés, gorra en mà, cap a Madrid a aconseguir el setmanal. D'aquí a exigir una llista de pagaments no hi ha més que un pas, i d'aquí que el Ministre d'Hisenda ens digui quines partides s'han de pagar avui o el mes que ve, no hi ha més que un pas i mig, i finalment d'aquí a

aquell moment cobejat per Madrid en què ens diguin quines escoles públiques o quins trams de carreteres podem fer i, per tant, incloure en llista, és a dir, quines despeses pot realitzar la Generalitat lliurement i quines no, no hi ha més que dos passos. Ha de quedar ben clar que l'autonomia en els ingressos públics ens interessa, però menys. El que cal és tenir plena llibertat i discrecionalitat en la despesa. Si no podem endegar l'ordre de preferències o prioritats amb què volem fer les nostres despeses públiques, res no queda de l'autogovern ni de l'autonomia, i ens hauré convertit en uns simples pagadors per compte de Madrid. Serem una simple caixa pagadora sense autonomia i amb l'avantatge que quan no se'ns donin diners per pagar ni tan sols el que Madrid accepti en principi que es pagui, els ciutadans dirigiran la seva irritació contra la Generalitat i no contra l'Estat. Solució perfecta des del seu punt de vista, és clar.